

Jubelend van vreugde

Anders dan een oermodernist, een postmodernist of een neomodernist waag ik me niet aan een diepgaande, me hoofdpijn bezorgende reflectie over de vraag of de werken in klei, steengoed, porselein en baksteen van Clémence van Lunen nu beeldhouwkunst zijn of niet, en of haar manier van emailleren al dan niet schilderkunst is. Ik vraag me ook niet af of de kleine kunsten nu al dan niet groot geworden zijn. Clémence van Lunen is een veelzijdige kunstenaar die beeldhouwt, keramieken maakt, schildert. Ze doet wat er in haar hoofd opkomt met een vastberadenheid, vitaliteit en kracht die blij maken - allemaal tegelijk. Ze is bovendien een groot kunstenaar. Stap voor stap komen bij haar de dingen op hun plaats terecht, tot ze op een dag vanzelfsprekend zijn.

Laten we het over de essentie hebben.

Tijdens haar studies in België en Frankrijk en haar ervaringen als handwerkster, tijdens haar reizen en residenties - in het bijzonder in China en Japan - en haar verblijven in steenbakkerijen, de porseleinindustrie, hout-, metaal-, keramiek- en steengoedfabrieken, tijdens haar werk aan de manufacture de Sèvres en haar lessen, ontwikkelde Clémence van Lunen een enorme technisch vakmanschap en een diepgaande cultuur. Ze deed dat zonder er ooit mee uit te pakken, zonder arrogantie en vooral zonder de noodzaak om zich op een exhibitionistische manier tentoon te stellen.

Ze probeert en doet bijna alles. Soms gaat ze daarbij zover dat ze een breekpunt bereikt, waarna ze het vakmanschap overstijgt. Ze legt zichzelf geen beperkingen op, noch op het vlak van vorm, noch in de dimensies.

We zagen haar zwalpende monsters en rode, opgerichte fallussen uit 2009 (erectie: “gebruikt men enkel voor sculpturen”, zo stelde Flaubert in zijn *Dictionnaire des idées reçues*), haar druipe, kwijlende en gestolde watervallen uit 2011-2013, haar waanzinnige Tang-vazen, haar schalkse, kwaadaardige bloemen (de *Wicked Flowers* uit 2015, die onder meer in het Musée Royal de Mariemont werden tentoongesteld) en haar

boeketten en fonteinen uit 2016-2017 in verwrongen, geplooid, gespleten en getorste baksteen.

Vandaag toont ze ons haar *Succulentes*.

Succulenten zijn vochthoudende planten die men doorgaans vetplanten noemt. De naam van de werken is gekozen naar analogie met de vorm van de planten, zonder doorns of stekels.

De '*Succulentes*' van Clémence van Lunen zijn gekweld en expressief.

Die kwellingen lijken niet zozeer passioneel van aard, maar wel vormelijk en fantastisch.

Ik leg uit waarom ik dat zo aanvoel.

Een passie wordt opgebouwd, ze vermengt emoties, ideeën, verwachtingen, herinneringen. Een passie is eenvoudig noch kortstondig. Ze is geen emoties, zelfs al is ze geworteld in emoties. Dat vergt kristallering, ondersteuning, een opbouw en een verhaal. Een uitbarsting van woede is een emotie. Haat is een passie. Een opwelling van seksuele opwinding is een emotie. Liefde is een passie.

Ik hou van het feit dat van Lunens recente werken geen geconstrueerde en georganiseerde passionele expressie zijn - in die zin zijn ze niet 'expressionistisch'. Anders dan men vaak denkt, is het expressionisme in de kunst nooit direct of spontaan; het uit zich niet door ongecontroleerde uitbarstingen, maar door de toepassing van een stijl die zelf als 'expressionistisch' bestempeld wordt.

In vergelijking met dit idee van een expressionistische stijl zijn de werken van Clémence van Lunen vormelijker, maar ook fantastischer. Het 'verkoelt' ze, maar maakt ze ook intenser.

Maar zijn ze daarom ook vormelijker? Clémence van Lunen verkent haar project eerst aan de hand van kleine 3D-maquettes van de stukken die ze wil maken (net zoals ze enkele jaren geleden deed bij de voorbereiding van haar sculpturen met bladeren van verkreukeld aluminiumfolie). Ze hebben dus elk een algemene uitstraling - gewoon 'hun vorm' dus. Deze vorm wordt vervolgens echt gerealiseerd. Tijdens het werken met klei, aarde, materie, wordt hij onvermijdelijk vervormd, veranderd. Zeker wanneer de materialen al een vorm hebben, zoals dat bij baksteen het geval is, worden ze verdraaid, vervormd, geopend, ingesneden, gekruld en krijgen ze toevoegingen, ophopingen, vertakkingen. Het begint als een plant en eindigt als een sculptuur in keramiek. Tijdens het werken zorgt het directe

contact met het materiaal ook voor verrassingen. Het is niet zo dat de kunstenaar niet weer waar ze heengaat - wel dat ze het maar 'voor de helft' weet. En dankzij dit 'voor de helft weten' vermijdt ze het slachtoffer te worden van haar vakmanschap.

Een tweede, nog krachtigere eigenschap: de werken zijn uitermate fantastisch.

In de recente tentoonstelling *Ceramix* (2016, in het Bonnefantenmuseum in Maastricht, vervolgens in het Maison Rouge in Parijs en de Cité de la céramique in Sèvres) bleek dat de indrukwekkende ontwikkeling van de hedendaagse keramiek talrijke redenen heeft, maar één ervan is voor ons van belang. Een deelnemster vertelde me dat de klei, het materiaal dat gemodelleerd moet worden, de kunstenaar onmiddellijk mogelijkheden biedt, zonder tussenkomst van vooraf bepaalde 'werkwijzen' of 'modellen' (tenzij men tafelservies of bloemenvazen maakt, natuurlijk). Het verband tussen het materiaal en het onbewuste, met al zijn fantasmen, is dus krachtig en direct. De schilder die uitdrukking wil geven aan zijn fantasmen, moet willens nillens langs talrijke vaststaande, universele regels passeren. Wie met aarde werkt - of dat nu een vormeloze hoop is, of het industriële, geëxtrudeerde materiaal - komt er rechtstreeks mee in contact.

Hoewel Clémence van Lunen ons zegt dat ze 'succulenten' maakte, zijn het evengoed spoken, geharnaste ridders, grote kussens, antennes op ruwe robots, flagellanten met een capuchon, opeengestapelde wafels, honingraten, verwoeste wolvenkrabbers of bloemen. En als de kunstenaar haast zonder nadenken fantasieën en fantasmen maakt, dan houdt de kijker daarvan, zonder zich zorgen te maken over regels of titels. Het gekleurde glazuur vervreemdt de vorm nog meer - wat niet het geval was tijdens de tentoonstelling van de Fontaines in de galerie Polaris in 2017, waar ze gebruikmaakte van de okerkleurige aarde.

Het is overdacht en uitgewerkt met het inzicht van een schilder.

Ik had het over fantasmen en spoken. Ik moest meteen denken aan een verwijzing naar een grote schilder die nu weer volop waardering krijgt en onterecht met het abstracte expressionisme verbonden wordt: Philip Guston. Zijn leven lang was hij geobsedeerd door spoken, geesten, mensen met een boetelingenkap, slapende mensen. Tijdens een gesprek met Clémence van Lunen ontdekte ik terloops hoe belangrijk hij voor haar was. Ik wil er ook de springende hazen van Barry Flanagan aan toevoegen, en Peter Voukos met zijn vulkanische opeenhopingen met duivelse, puntige uitsteeksels die op het punt staan in te storten.

En toch citeert van Lunen niet, ze brengt geen eerbetoon en wil niet hoogdravend 'in de lijn van' werken. Ze volgt haar eigen pad, doorspekt met haar (droge) humor.

Daarom heb ik mijn tekst de titel 'jubelend van vreugde' gegeven.

Want dit is echt een jubelend oeuvre.

Yves Michaud

Yves Michaud is een oud-leerling van de École Normale Supérieure, studeerde filosofie, is doctor in de rechten en onderwees aan de universiteiten van Clermont-Ferrand, Montpellier, Rouen, Berkeley, Edinburgh, Tunis, São Paulo, en vanaf 1985 aan de Sorbonne in Parijs. In het kader van zijn activiteit als kunstcriticus was hij van 1989 tot 1996 directeur van de École Nationale Supérieure des Beaux-arts in Parijs; hij was de bedenker en organisator van de *Université de tous les savoirs*, en van 1986 tot 1990 de hoofdredacteur van de *Cahiers du Musée national d'art moderne* van het Centre Georges Pompidou in Parijs. Zijn geliefde domeinen zijn esthetica, hedendaagse kunst en cultuurfilosofie. Hij is de auteur van talrijke werken over kunst, luxe en politiek, met name *La crise de l'art contemporain* (De crisis in de hedendaagse kunst), *Critères esthétiques et jugement de goût* (Esthetische criteria en smaakoordeel), *L'art à l'état gazeux* (De kunst in gasvorm), *Les marges de la vision* (De marges van een visie) ... en talrijke monografische werken van hedendaagse kunstenaars.